

Proč to pořád otevírat?

K diskusi časopisu Konzervativní listy na téma Češi a sudetští Němci

Dan Drápal

Když nám Tomáš Dittrich zaslal článek o účasti na Sudetoněmeckém dni (KL 06/10), tužil jsem, že jeho zveřejnění vyvolá řadu reakcí, z nichž mnohé budou negativní. Málokterá věc rozděluje český národ tolik jako poválečné vyhnání Němců. V této otázce nejsou zajedno ani lidé, kteří se sami označují za konzervativce.

Redakční rada skutečně zvažovala, zda tuto otázku vůbec znovu otevírat. Zřejmě tím riskujeme nepřízeň či nepochopení řady čtenářů. Nakonec ale převážil postoj, s nímž jsme do vydávání časopisu od počátku šli: Budeme otvírat i nepříjemné otázky, tedy i ty, které nás rozdělují. Chceme diskutovat i o věcech nepříjemných, i o věcech, na nichž se neshodneme. Jedinou podmínkou, kterou jsme si v tomto ohledu dali, je, že diskuse bude vedena slušně a věcně.

Pokusím se popsat postoje, s nimiž se dnes setkáváme, a nějakým způsobem je seřadit. Začnu ale svou osobní zkušeností.

Má osobní zkušenost

Už nevím, kdy přesně se otázka vztahu Čechů a Němců stala palčivým tématem pro mě osobně. Bylo to někdy na počátku osmdesátých let a stalo se to jaksi zčista jasna, což je samo o sobě překvapivé.

Proč je to překvapivé? Protože již v nejútlejším dětství jsem nějakou dobu pobýval ve Zlatých Horách, tedy v oblasti před II. světovou válkou čistě německé, a léto jsem s maminkou a bratrem trávil buď přímo tam, nebo v nedalekém Dolním Údolí. V roce 1959 rodiče v Údolí koupili chalupu, či spíše trosku chalupy. Mohli tehdy vybírat z asi stovky opuštěných domů v různém stupni devastace. Za dům i s pozemkem dali tehdy kolem tisíce korun. O rok později přijely tzv. Speciální jednotky ministerstva vnitra a 90 % opuštěných domů buldozery strhly a zplanýrovaly. Stát zůstalo jen asi deset nejlepších, které se počátkem šedesátých let brzo prodaly novopečeným chalupářům zejména z Opavy a Ostravy.

Měli jsme dobré německé sousedy. V celém Horním Údolí (ačkoli jsme koupili poslední dům Dolního Údolí, počítali jsme se k Hornímu) byla jediná česko-slovenská rodina; jinak zde žili Němci (naprostá většina z nich se v letech 1967-1970 vystěhovala do Západního Německa) a Řekové, kteří zde byli usazeni počátkem padesátých let (šlo o uprchlíky z občanské války, která v Řecku probíhala koncem čtyřicátých let).

Od našich sousedů jsem pochytil pár detailů o tom, co se zde dalo po konci II. světové války, ale příliš mě to nezajímalo. Až někdy koncem sedmdesátých či počátkem osmdesátých let jsem v jedné německé publikaci četl, že při odsunu z Československa zahynulo na čtvrt milionu Němců. Byla to pro mě rána zčista jasna. Uvědomil jsem si, že během dvou let, tedy v letech 1945-1947, zahynulo vinou Čechů téměř tolik Němců, jako Čechů během celé války! A to ještě velkou část zahynuvších Čechů tvořili Židé, z nichž opět značná část hovořila německy.

Už slyším námitku, že číslo čtvrt milionu Němců je přehnané. Možná, že ano. Mezi mrtvé jsou započítáni nejen ti, kteří byli zavražděni v poválečném "vyřizování účtů" v týdnech bezprostředně po oficiálním skončení války, nejen ti, kteří zahynuli během odsunu (mnoho jich zahynulo při pochodu smrti z Brna na Pohořelice), ale i ti, kteří zemřeli na následky epidemií, hladu a vyčerpání na německém území, kde tehdy uprchlíky z Východu nikdo nadšeně nevítal. Místní obyvatelstvo na podzim roku 1945 i v bezprostředně následujících letech zápasilo o holé přežití. Nebudu na tomto čísle trvat. Nejde mi o přesný počet - ten nám není k ničemu moc platný. Jsem ale přesvědčen, že počet mrtvých Němců byl řádově stejný jako počet mrtvých Čechů. Zejména odečteme-li Židy. Bylo mi divné, že jsem o této věci nikdy dříve nepřemýšlel. Ve škole jsme se o odsunu samozřejmě neučili nic. Nebavili jsme se o tom se spolužáky, nebylo to téma ani v církvi. Jako kdyby na celém národě byla jakási deka, která realitu "odsunu" skryla ne před tělesnými očima, ale před zrakem duchovním.

V té době jsem byl novopečeným křesťanem. Ježíše Krista jsem přijal jako svého Spasitele a Pána, protože jsem věděl, že u něj nacházím odpuštění hříchů. Myslím, že mi dost dobře došlo, co je to pokání a co je to odpuštění. Pochopil jsem, že mezi mnou a Bohem leží mé

hříchy, nikoli hříchy těch, kdo se proti mně provinili. Pochopil jsem rovněž, že pokud se chci s někým smířit, pak prvním krokem je pokání z vlastních hříchů a prosba o odpuštění, která je vyslovena bezpodmínečně, bez jakéhokoli "ale ty taky...".

Všiml jsem si rovněž, že předválečná etnická hranice mezi Čechy a Němci probíhá více méně stejně jako hranice míry alkoholismu a ateismu a částečně i devastace přírody. Když psal Tomáš Dittrich po sametové revoluci o "odsunu", vyjádřil to lapidárně: "Bůh nebude žehnat na kradeném."

Když jsme pak se členy sboru jezdili do pohraničí, zejména do Krušných hor a Krkonoš, zástupně za celý národ jsme vyznávali Hospodinu viny Čechů na Němcích. V roce 1986 jsem byl se svými dětmi na jedné církevní rekreaci u Baltu; využil jsem té příležitosti k tomu, abych se přítomným Němcům rovněž omluvil.

Po pádu komunismu jsme pořádali různé "smiřovací" akce, které pro mě vyvrcholily velkým tisícovým shromážděním na hoře Radobýlu - psal se tuším rok 1994. Tehdy jsem nabyl jistoty, že jako církev jsme pro vyznání hříchů na Němcích a pro smíření s nimi udělali vše, co bylo zapotřebí a co bylo v našich silách.

Patřím k evangelikální větvi křesťanstva. Mezi evangelikály a "tradičními" evangelíky či katolíky bývalo často napětí; jsem rád, že v otázce smíření s Němci jsem neviděl žádný opravdu podstatný rozdíl.

Po Listopadu 1989 se prezident Havel omluvil Němcům za odsun. Byl za to hodně kritizován a dá se říci, že český národ za ním v této věci nestál, ba spíše se od něj distancoval. Po shromáždění na Radobýlu jsem dospěl k závěru, že dokud se český národ neobrátil k Bohu, nebude skutečného smíření s Němci schopen. Jsem toho názoru dodnes.

Vývoj česko-německých vztahů

Jak se česko-německé vztahy vyvíjely před odsunem? Není zde prostor pro vyvracení různých mýtů o česko-německých vztazích, ať už je to otrěpané tvrzení, že kníže Václav platil Němcům tribut (nemohl platit Němcům; ti tehdy neexistovali. Byli zde např. Bavoři a Sasové, kteří se mezi sebou nenáviděli více, než nenáviděli Čechy; tribut, který Václav platil, byl pouze podílem na tributu, který Jindřich Ptáčník - nebo jiní nejprve bavorští, posléze sasští panovníci - platil Maďarům, aby nechali Bavoře, Sasy, Čechy a další na území dnešního Rakouska, Česka a Německa na pokoji). Nebudu vyvracet mýty o údajném Husově "vlastenectví", jež se projevovalo tím, že vzal tři hlasy "Němcům" a dal je Čechům - to bych musel vysvětlovat, že jeden z těch "německých" hlasů byl vlastně polsko-litevský, jak byla organizována středověká univerzita, a že v této věci Hus administrativně "vyřešil" filozofický spor, tedy dopustil se dosti ošklivé podpásovky (jinak si Husa vážím; nad tímto rozhodnutím ale kroutím hlavou).

Jsem přesvědčen, že česko-německý spor v jeho moderní podobě začal zhruba v roce 1848, což byla doba, kdy vznikal moderní nacionalismus. Vznikal v celé Evropě, v rozděleném Německu byl zvláště silný a Češi se mu do značné míry naučili od Němců. Skutečnost je ovšem taková, že v druhé polovině 19. století už se statně rozvíjel. Ve střetu německého a českého nacionalismu tahali Češi až do pádu Rakouska-Uherska za kratší konec. To, že se Češi ustavili a prosadili jako moderní národ v dosti nepříznivých podmínkách, vidím téměř jako zázrak. Na druhé straně je to dokladem skutečnosti, že "žalář národů", jakým údajně bylo Rakousko-Uhersko, nebyl zase až takovou hrůzou.

Radikální zvrat nastal v roce 1918 v souvislosti se vznikem samostatného Československa. Československo bylo koncipováno jako národní stát, ačkoli ve skutečnosti bylo státem mnohonárodním. Hovořilo se o československém národě, který má dvě větve - českou a slovenskou. Věřím, že za určitých okolností by se skutečně "československý národ" mohl utvořit; vývoj by se ale musel ubírat jinými cestami. Úvahy o tom přesahují rámec tohoto článku. Československý národ byl jen zbožným přáním. Ve skutečnosti byla ČSR mnohonárodním státem, o čemž svědčí třeba i podoba "velkého" státního znaku nebo vícejazyčné nápisy na bankovkách. Problém byl v tom, že československý národ byl prohlášen za "státotvorný", zatímco všechny ostatní národy (Němci, Maďaři, Rusíni, Poláci) byli označeni za "menšiny" - a přitom Slováků bylo v meziválečném Československu méně než "menšinových" Němců.

Němci ovšem nečekali na to, až jim Češi vysvětlí své pojetí nového státu, a dali dosti zřetelně najevo, že v Československu žít nechťejí. Chtěli v Sudetech vytvořit vlastní stát. V jižních částech země se Němci pokusili utvořit dvě župy - Deutschsüdmähren na jižní Moravě a Böhmerwaldgau v jižních Čechách - , které chtěli připojit k německému Rakousku. České voj-

sko ovšem zasáhlo a tyto pokusy o odtržení německých částí historických zemí Čech a Moravy se nepodařily.

Když pak v roce 1920 nabývala definitivní podoby nová československá ústava, Němci k práci na ní přizváni nebyli.

Přesto soužití Čechů a Němců v novém státě nebylo bez šancí. Lze ovšem tvrdit, že československé vlády nijak výrazně neusilovaly o to, aby zde žijící Němci mohli ČSR považovat za "svůj" stát. Přitom už ve dvacátých letech si někteří významní Češi potenciální nebezpečí uvědomovali. Především je nutno zmínit filozofa Emanuela Rádlu, jehož téměř prorocká kniha *Válka Čechů s Němci* vyšla v roce 1925. Rádl v ní upozorňoval na chyby, kterých se Češi ve vztahu k Němcům dopouštějí, a navrhoval kantonální řešení pro vzoru Švýcarska. Domnívám se, že kdyby se vývoj ubíral tímto směrem, mohly se vztahy obou národů utvářet jinak. Uvědomuji si ovšem, že švýcarské kantonální zřízení zrálo celá staletí; Československo by patrně nemělo dost času. Faktem ale je, že Rádlův hlas zůstal nevyslyšen a Československo se ani nepokusilo vydat se touto cestou.

Do nástupu Hitlera v roce 1933 se ovšem mohlo zdát, že by Československo mohlo uspět. Přes vážné nedostatky bylo demokratickým státem. Úroveň demokracie sice nespĺňovala některé současné požadavky, nicméně vysoce převyšovala slabé a posléze neúspěšné pokusy všech tehdejších sousedních států. Nadto bylo Československo nesporným úspěchem hospodářským. Bylo jediným střeoevropským státem, v němž neřádila katastrofální inflace, ba byla dokonce období, kdy stát byl ohrožován deflací!

V polovině třicátých let se ovšem situace dramaticky změnila. V roce 1937 hlasovalo již 95 % Němců pro Konrada Henleina, hlásnou troubu německého nacismu.

Na základě hovorů s pamětníky se domnívám, že tehdy, v letech 1934 - 1937 se stalo něco, co těžko postihuje nějaká statistika. V té době většina sudetských Němců převzala Hitlerovu tezi o nadřazenosti německého národa. Slyšel jsem o řadě případů, kdy Němci, kteří dříve udržovali s Čechy přátelské styky, svá přátelství náhle ukončili. Svě bývalé přátele nezdravili, přerušovali i ekonomické styky apod. Je to něco, co se dá těžko vysvětlit, a myslím, že toto je prvek, který dnešní sudetští Němci nedokáží reflektovat, protože o něm asi ani nevědí. Nešlo jen o to, že většina Němců hlasovala pro Henleina. Šlo o zásadní přerušení běžných občanských a lidských styků s Čechy, kteří se během několika málo let stali "méněcennými". Tuto změnu Češi nesli velice těžce; mnohým byla nepochopitelná.

V roce 1938 sudetští Němci dosáhli svého a Sudety byly připojeny k Velkoněmecké říši. Mnozí Češi museli Sudety opustit. Pro úplnost nutno říci, že z právního hlediska byl "odsun" Čechů do jisté míry ošetřen a Češi měli nárok na finanční odškodnění. I když byly případy vyhánění, kdy museli Češi utéci bez majetku, aby zachránili holý život, převážná většina Čechů si mohla odvézt tolik svých věcí, kolik byla schopna.

Není pochyb o tom, že ideologové Velkoněmecké říše připravovali eventuální likvidaci českého národa, nebo přinejmenším jeho vystěhování z historického území. A jelikož víme, že co se týče Židů, své plány realizovali, dá se předpokládat, že kdyby měli dostatek času a příležitostí, realizovali by patrně i likvidaci Čechů.

Nastal konec války. Řečeno dnešní terminologií, Češi provedli téměř dokonalou etnickou čistku. Němci byli vyhnáni z Čech. Oficiálně si mohli vzít 45 kg na osobu; v mnoha případech byli ale připraveni i o tento majetek. Stovky a tisíce Němců, včetně žen a dětí, bylo utýráno k smrti různými krutými primitivy, kteří najednou vylezli z děr.

Kdo za to může?

Otázku kdo za to může řeší lidé různě. Na českoněmeckém konfliktu je vidět, co dokáže eskalace násilí. Jakmile se lidé snaží postihnout "míru zavinění", zpravidla se nedokáží dohodnout. Vždy jde o to, odkud začneme "počítat". Jsou sudetští Němci, kteří tvrdí, že vyhnání Němců bylo protiprávní, protože bylo aplikací kolektivní viny. Na to někteří Češi opáčí, že vyhnání bylo logickým důsledkem německých snah o likvidaci českého národa. Jsou Němci, kteří uznávají, že Němci udělali velkou chybu, když se přiklonili k Hitlerovi. To ale podle nich nemůže ospravedlnit vyhnání. Jsou Češi, kteří tvrdí, že za vyhnání vlastně nemohou, protože o vysídlení Němců stejně rozhodli "spojenci", tedy vítězné mocnosti. Existuje tedy bezpočet postojů a názorů, bezpočet možných variací.

Co mě nejvíc trápí

Zatím jsem se snažil psát pokud možno "objektivně". Nyní nastal čas, abych vyjádřil, jak si představuji smíření a co považuji za předpoklad "vyřešení" sudetoněmecké otázky.

Domnívám se, že cesta nevede přes dokazování si, "kdo začal". Snažil jsem se nastínit, že česko-německé vztahy se nevyvíjely dobře už minimálně od poloviny 19. století. Celá řada neřešených problémů zahnívala a na této půdě vyrostlo celé pole jedovatých bylin. Češi i Němci si mohou navzájem zanotovat: Své soužití jsme nezvládli. Pokud se budou snažit pokračovat ve snahách zjistit míru zavinění, ocitnou se velmi brzy ve slepé uličce. Navrhuji, abychom zůstali právě u tohoto konstatování: *své soužití jsme nezvládli*.

Na obou stranách se daly hrozné a kruté zločiny. Co mě nejvíc trápí na Benešových dekretech je skutečnost, že tyto zločiny byly omluveny, že byly přijaty. Na rozdíl od kolegy Kubalčíka se domnívám, že k odsunu už dojít muselo. Vztahy obou našich národů byly už tak pokažené, že soužití v jednom státě by hrozilo stále novými a novými výbuchy. Patrně by dříve nebo později došlo i na terorismus. Ne že bych si odsun přál, ale asi bych se s ním s velkou lítostí smířil. Asi jako když dvěma klukům, kteří se neustále perou, na nějaký čas zakážete, aby se stýkali. Ano, vím, že zde se jednalo o tři miliony lidí. Bohužel.

S čím se ale smířit nedokážu, je ona surovost a krutost, kterou mnozí Češi projevili. Argument, že i Němci byli suroví a krutí, mi není žádnou útěchou. Proč? Právě proto, že jsem Čech a že mám Čechy rád. Když čtrnáctiletý kluk ukradne něco v obchodě, jistě vám to vadí a neschvalujete to. Když se ale této krádeže dopustí váš syn nebo vaše dcera, vadí vám to zcela jinak. Je vám trapně, stydíte se, v noci kvůli tomu nespíte, těžko se s tím vyrovnáváte. Pro mě se tato věc dá vyřešit jen bezpodmínečnou omluvou. Skutečnost, že kvůli Benešovým dekretům se tyto krutosti dostaly do samotného základu obnoveného státu, dle mého názoru souvisí s tím, co se dalo v Československu v následujících letech. Oni trýznitelé v mnoha případech pokračovali v trýznění - tentokrát již vlastních soukmenovců.

Když Česká televize minulý květen odvysílala dokument "Zabíjení po česku", zachycující, jak po skončení války Češi v Praze mučili Němce, ozval se v Právu severomoravský hejtmán Jaroslav Palas (ČSSD), že už to překračuje všechny meze a že by ČT takové filmy vysílat neměla. Přitom tento dokument byl vysílán poprvé, a to 65 let po skončení války! Ne, mnozí Češi nad tehdejšími českými zločiny nepláčou; dál by je rádi zametali pod koberec. To, že já nad nimi stále pláču, nazvou patrně sebemrškačstvím. Skutečné pokání by ale znamenalo říci: *Ano, někteří Češi se chovali hrozně a ti ostatní tomu nezabránili*.

Přitom už v pětáctýřicátém se ozývaly varovné hlasy, že na bezpráví nelze reagovat novým bezprávím. Všechna čest patří Přemyslu Pitterovi a evangelickému profesoru Rudolfovi Říčanovi; tito muži se dokázali i v oné zjitřené době postavit proti většině. Toto jsou lidé, kterých bychom si měli vážit a které bychom měli následovat. Řídili se i v nesnadné době biblickým příkazem "nepřidáš se k většině, páchá-li zlo" (Exodus 23,2).

Paní Bobošíková a mnozí další nás straší majetkovými nároky sudetských Němců. Já jsem v posledních dvaceti letech hovořil s celou řadou sudetských Němců, kteří se - již jako velmi staří lidé - jezdí dívat na místa, kde se narodili nebo kde žili jejich rodiče. Za celou tu dobu jsem od jediného z nich neslyšel, že by chtěl něco vrátit. Nemohu vyloučit, že takoví lidé existují. Rozhodně to ale není většinový, ba ani příliš častý postoj sudetských Němců.

Pokud by s nějakými takovými nároky přece jenom přišli - což považuji za méně pravděpodobné než srážku země s asteroidem - řekl bych: Sorry, pánové, to už nejde. Prohráli jste válku a toto jsou následky. Nelze se vracet do dávné minulosti.

To ale neznamená, že krutosti a vraždy páchané na Němcích by měly být relativizovány či dokonce omlouvány! Je třeba se od nich jednoznačně distancovat. Kdo to neudělá, bude mít z Němců stále strach.

Proč to tedy otevíráme?

Na jiném místě těchto KL naleznete reakce panů Macha a Podrackého (str. ....) na Dittrichův článek (KL 06/10). Vyplývá z nich, že by si přáli, abychom už nechali historii historií. Další smířování a omlouvání považují za zbytečné, další otvírání tématu za kontraproduktivní.

Odpovídám, že otázku "otvíráme", protože je svým způsobem otevřená. Kdyby nebyla, kdyby už nešlo o nic jiného než o dávné dějiny, Dittrichův text by žádné silné reakce nevyvolal

a lidé by neodříkali KONZERVATIVNÍ LISTY proto, že publikují názory, s nimiž nemohou souhlasit, ale proto, že publikují názory naprosto irelevantní a nikoho nezajímající.

Jednou tato kapitola bude uzavřena. Koncem 90. let jsem byl v Deggendorfu na Konferenci smíření Bavorů, Rakušanů a Čechů. Bavoři a Rakušané si v dějinách opravdu hodně ublížovali - místy docházelo rovněž k věcem, které bychom dnes nazvali genocidou. Dnes to ale skutečně mezi těmito dvěma národy problém není. Je pravděpodobné a nadto žádoucí, že jednou zmizí i problém vztahů mezi sudetskými Němci a Čechy. Pro to, aby zmizel, můžeme leccos dělat, ale kdy zmizí, tak docela v naší moci není.

Právě trávím čas na chalupě v Jeseníkách. Postavili ji Němci a jelikož je hodně stará, většinu času ji Němci rovněž obývali. I letošního léta sem asi někteří Němci přijedou podívat se na místa, kde žili jejich předkové. Nebojím se jich. Abych pravdu řekl, víc bych se bál lidí, kteří se o vlastní minulost a o historii svého národa nijak nezajímají. Ti jsou podle mého mnohem snáze manipulovatelní (a tudíž i nebezpečnější) než ti, kdo svou minulost nějak reflektují.

Všem, kteří přijedou, se však mohu podívat do očí a říci: Nikdy nebudu souhlasit s krutostí páchanou na bezbranných, ať už ji páchá kdokoli. Po "zrušení" Benešových dekretů vlastně nevolám. Volám pouze po jasném vyznání: Stydíme se za to, že se naši Češi, kteří se takových činů dopouštěli, a stydíme se za to, že se prezident Beneš postaral o jejich beztrestnost. Trpce vyznáváme, že z dlouhodobého hlediska jsme tím nejvíce ublížili sami sobě. Pokud zaujmeme takto jednoznačný postoj, uděláme pro smíření se sudetskými Němci to nejdůležitější.

A kdyby nás skutečně napadli, můžeme se srdnatě bránit.

Článek vyšel v časopise Konzervativní listy (www.konzervativnilisty.cz) v čísle 10, ročník 2, říjen 2010, na str. 7-10. Na www.go-east-mission.de vychází se svolením autora a redakce.

V úvodu zmíněný článek Tomáše Dittricha viz [zde](#).

Dalším příspěvkem k diskusi je článek od Pavla Neústupného viz [zde](#).